

ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Χ. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗ

Υπό ΙΩΑΝΝΗ Δ. ΚΟΥΚΙΑΔΗ

Ομότιμου Καθηγητή Νομικής Α.Π.Θ.

20/1/2017

- 1.1. Η σημερινή κατάσταση είναι διαφορετική από εκείνη των ημερών των συμβάντων του Μαΐου του 1963 και ίσως αρκετά μακρινή για να κεντρίσει η αναδίφηση τους το ενδιαφέρον, όταν μάλιστα η σύγχρονη επικαιρότητα εναλλάσσεται καθημερινά με ταχείς ρυθμούς.
Όμως τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι. Πέρα από το γεγονός ότι η ιστορική καταγραφή έχει πάντοτε διαχρονική αξία, στη συγκεκριμένη περίπτωση τα γεγονότα του Μαΐου αποτελούν μέρος μιας συνεχιζόμενης τραγωδίας που εξελίχθηκε στη μετεμφυλιωτική περίοδο που κράτησε δεκαετίες με κορυφαίο γεγονός του δράματος την πτώση της δημοκρατίας και την απηνή δίωξη του πρωταγωνιστή Σαρτζετάκη.
- 1.2. Η κάθαρση που ήρθε αργότερα με τη μεταπολίτευση είναι άμεσα συνδεδεμένη με τα δρώμενα της εποχής εκείνης. Η μακροχρόνια πολιτική ομαλότητα που γνώρισε η Ελλάδα για πρώτη φορά έχει ως βασικό στήριγμα το γεγονός ότι η πολιτική αντιπαράθεση γίνεται πλέον με καθαρούς όρους κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, κάτι που ήταν το βασικό έλλειμμα της εποχής εκείνης.
- 1.3. Η διαφαινόμενη όμως τάση σήμερα για αποσταθεροποίηση θεσμών, ανεξάρτητα εάν αποδίδεται σε άλλους λόγους, καθιστά επίκαιρη την αναδρομή στα τεκταινόμενα της εποχής της δεκαετίας του 1960, που περιγράφονται με αυθεντικό τρόπο από το συγγραφέα. Στην πρωτόγνωρη κρίση που ζούμε σήμερα με τον κατακερματισμό της κοινωνικής συνοχής και με την αυξημένη ιδιώτευση αντί της πρόταξης

κοινών συμφερόντων μπορεί η αντιπαράθεση δεξιάς αριστεράς, όπως τη γνωρίζαμε να είναι χλωμή, αλλά ως βάση έχει την αποσταθεροποίηση των θεσμών. Αυτοί και την εποχή εκείνη όπως με σαφήνεια καταγράφεται από το συγγραφέα, δοκιμάζονταν σκληρά.

2. Πέρα όμως από την ευρύτερη αυτή πολιτική διάσταση, κρίσιμο είναι κατά τη γνώμη μου στο να σταθούμε στο διαχρονικό μήνυμα που εκπέμπεται από τη μάχη που έδωσε ο νεαρός τότε ανακριτής σε πείσμα όλων των αρνητικών δεδομένων και που τελικά την κέρδισε. Ήλθε αντιμέτωπος με την κρατική σκοπιμότητα και την απέκρουσε, όπως εύστοχα επεσήμανε και ο εισαγγελεύς του γαλλικού ακυρωτικού κατά την πανηγυρική εκδήλωση προς τιμή του (Pierre Agraillange). Η επιτυχία αυτή αποτελεί μέγιστη κληρονομιά και δίνει ελπίδα σε όλους όσους ξεπερνούν την έννοια της καθημερινότητας και τολμούν να αντισταθούν για τη διαφύλαξη των κοινών αγαθών.
- 3.1. Μία απλή περιδιάβαση των σελίδων του βιβλίου, που καταγράφει την αγωνιώδη προσπάθεια του ανακριτή Χρήστου Σαρτζετάκη να αποκωδικοποιήσει τους περίτεχνους κώδικες μιας παράνομης δράσης που ο ίδιος χαρακτηρίζει αδίκημα πολιτικής αφετηρίας κι όχι πολιτικό αδίκημα, καταδεικνύει την απέριτη μοναξιά του ανακριτή στην άσκηση των καθηκόντων του. Αυτή η μοναξιά αναδεικνύεται ξεκάθαρα μέσα από τις γραμμές του βιβλίου.
- 3.2. Κατά παρέκκλιση από την παραδοσιακή πρακτική, πέρα από τα καθήκοντα του ανακριτή ανέλαβε και καθήκοντα διωκτικής αρχής, με εμφανή την απροθυμία της επίσημης αρχής για συνδρομή. Εργάστηκε ολημερίς χωρίς διοικητική και τεχνική υποστήριξη σε μία αίθουσα με ετοιμόρροπους τους σοβάδες με απειράριθμες πανταχόθεν πιέσεις. Όπως εξομολογείται στο βιβλίο «δεν ήταν μόνο τα έξωθεν προσκόμματα, ωδινειρότερα υπήρξαν τα ένδοθεν επιχειρούμενα» (σελ. 256, Β).

- 3.3. Ένα θανατηφόρο συμβάν που παρουσιαζόταν ως τυχαίο τροχαίο αδίκημα με την μεθοδική ανάκριση αποκάλυψε όλα τα στοιχεία ενός εγκλήματος ανθρωποκτονίας με πολλούς αυτουργούς, συναυτουργούς, συνεργούς, ηθικούς αυτουργούς, επωνύμους και μη επωνύμους, που διέτρεχαν όλη την κοινωνική κλίμακα ιεραρχίας, με παρενέργειες στην πολιτική ισορροπία. Έτσι ο ανακριτής έγινε σύμβολο ανθεκτικότητας απέναντι στην τάση για αυθαιρεσία του κατεστημένου. Δεν είναι τυχαίο ότι ενώ σε όλες τις μεγάλες δικαστικές υποθέσεις το αποτύπωμα εστιάζεται στο όνομα του δίκαιου δικαστή ή στο όνομα του αδίκως κατηγορουμένου, στην περίπτωση αυτή κυριάρχησε το όνομα του ανακριτή.
- 3.4. Οι ανατροπές στη ροή της εξυγίανσης της υπόθεσης είναι εντυπωσιακές και τα συμβάντα από καθαρά αστυνομικό και ποινικό γεγονός προεκτείνονται και στις τρεις κρατικές εξουσίες. Με την πλήρη παράθεση όλων των έγγραφων στοιχείων που συγκεντρώθηκαν για την υπόθεση το βιβλίο γίνεται πράγματι ένα αυθεντικό ιστορικό κείμενο.
4. Πέρα όμως από την ιστορική του σημασία έντονο είναι σε αυτό και το αποτύπωμα ενός αστυνομικού αφηγήματος. Τις απροσδόκητες μετεξελίξεις στη ροή της εξυγίανσης της υπόθεσης θα ζήλευαν και οι πλέον εφάνταστοι αστυνομικοί συγγραφείς. Μικρές λεπτομέρειες αποκτούν μείζονα σημασία, τυχαία περιστατικά αλλάζουν την πορεία του ανακριτικού έργου, ποικίλες πιέσεις επιχειρούν αποπροσανατολισμό. Κατηγορούμενοι μετατρέπονται σε κατηγορούς και κατηγοροί μετατρέπονται σε κατηγορουμένους με διαδοχικές μηνύσεις. Έτσι εύστοχα ο πρόεδρος του γαλλικού ακυρωτικού κατά την πανηγυρική τελετή προς τιμήν του (Rozes) παρατηρεί «είναι ανάγκη να υπενθυμίσουμε εις το ακροατήριο ότι η δράση σας σάς ανέδειξε ένα

ήρωα μυθιστορήματος αυτόν που ενέπνευσε τον σκηνοθέτη Κώστα Γαβρά για την ταινία Ζ και το έργο του Βασίλη Βασιλικού;

5.1. Δεν είναι δυνατόν στη σύντομη αυτή παρουσίαση να αναφερθούμε έστω και υπό μορφή τίτλων στα αναγραφόμενα στο βιβλίο. Θεωρώ όμως απαραίτητο να εστιάσω τη σύντομη αυτή παρουσίαση σε κάτι κρίσιμο που ήταν και κινητήρια δύναμη σε όλο το κρίσιμο έργο που ανέλαβε ο ανακριτής. Και αυτό είναι η εμμονή στην αναζήτηση της αλήθειας και στο σεβασμό των θεσμών.

Οι όλες του ενέργειες ως ανακριτή δεν κατευθύνονταν από ιδεολογική ή μη συμπάραταξη προς τη μία πλευρά ούτε προσδιορίζονταν από προσωπικές αντιπάθειες ή συμπάθειες. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πάρα πολλές περιπτώσεις εκφράζει τη συμπάθεια προς τους ενόχους, άλλοτε απλοί βιοπαλεστές όπως τους χαρακτηρίζει και άλλοτε για τα υψηλότερα κλιμάκια παγιδευμένοι από το σύστημα.

5.2. Κυρίαρχο στοιχείο σε όλες της ενέργειες του ήταν η εμμονή να διαφυλάξει το κύρος του ανακριτή και την εφαρμογή του νόμου με αντικειμενικό τρόπο. Η όλη του τακτική συνοψίζεται στη φράση του Αριστοτέλη «νόμος εστίν νους άνευ ορέξεως» την οποία επικαλείται και ο ίδιος. Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου του έθεσε ευθέως το ερώτημα «εκείνο που δεν καταλαβαίνω είναι ότι δια των ενεργειών σας πλήττετε το πολιτειακό σύστημα», απαντά λακωνικά, «επιτελώ το καθήκον μου». Οι δύο αυτές φράσεις συνιστούν το κλειδί της όλης στάσης του ανακριτή Σαρτζετάκη. Ανέτρεψε την υπόρρητη αυτοπεποίθηση της εξουσίας για την κατά το δυνατό συγκάλυψη των γεγονότων και απέτρεψε την υποταγή της δικαιοσύνης στη σκοπιμότητα, για να διαφυλάξει το κύρος της.

5.3. Κυρίαρχη πράγματι αξία σε μία συντεταγμένη δημοκρατική πολιτεία έχουν οι θεσμοί όπως μας το υπενθυμίζει ο Πλάτων στη Δίκη του Σωκράτη

κατά το διάλογο Κρίτωνα και Σωκράτη, ο οποίος θυσιάστηκε για να σώσει ό,τι πολυτιμότερο διαθέτει η πολιτεία, τους νόμους της. Το επισημαίνει και ο συγγραφέας τονίζοντας ότι σημασία έχουν οι θεσμοί «κι εγώ επιτραπέι να φρονώ ότι ο θεσμός μιας ανεξάρτητης και ηθικής ακέραιας δικαιοσύνης αποτελεί το μεγαλύτερο και ευγενέστερο αγαθό το οποίο δύναται πολιτειακώς συγκεκριμένη πολιτεία να προσφέρει εις εαυτήν» (σελ. 728 Β).

Η μεγάλη κληρονομιά για τις νεότερες γενιές από το έργο του ανακριτή Σαρτζετάκη είναι ο αγώνας που πρέπει να δίνει ο καθένας για τη δικαιοσύνη και η αντίσταση ανάλογα με τις περιστάσεις που υποχρεούται να επιδείξει. Δε χρειάζεται να είναι ο καθένας από ξεχωριστό μέταλλο. Αρκεί να είναι παρών την ώρα που χρειάζεται. Και ο Χρήστος Σαρτζετάκης ήταν παρών.